

משרד החנוך והתרבות - המחלקה לתרבות תורנית

גליונות לעיון בפרשת השבוע
בעריכת נחמה ליבוביץ
שנת העשרים ושש

24

ז' קרבן הנשיאים

נשא (תשכ"ז)

א. א. שאלה כללית

אברבנאל מקשה לפרקנו:

למה זכר הכתוב כאן קרבן כל אחד מהנשיאים בפרסיות הענינים, בהיות קרבנותיהם שוים מבלי חלוף כלל, והיה די כשיאמר בראשון מהם: "זה קרבן נחשון בן עמינדב" דרך משל ואחר כך דבר יום ביומו, וכן הקריב פלוני ביום פלוני, לא שיכתוב דבר אחד י"ב פעמים, שהוא כפל מופלג ודבר זר?
התוכל לענות לשאלה זו (שכבר תמהו בה ראשונים ואחרונים)?

ב. ז' ב' ויקריבו נשיאי ישראל ראשי בית אבותם הם נשיאי הסמות הם העומדים על הפקודים.

רש"י: שהיו שוטרים עליהם במצרים והיו מוכים עליהם, שנאמר (שמות ה' י"ד): "ויוכו שוטרי בני ישראל אשר שמו עליהם נוגשי פרעה לאמור: מדוע לא כליחתם חקכם ללבן כחמול שלשום?"

להבנת דברי רש"י אלה קרא דברי

במדבר רבה ט"ו כ'

... עמדו ומזנו את הלבגים ואמר להם פרעה:

"כזה אתם מעמידים בכל יום ויום!" מינה את הנוגשים של מצרים על השוטרים של ישראל והשוטרים התמנו על יתר העם, וכשאמר להם פרעה (שמות ה' ז'): "לא חוסיפון לתת תבן לעם ללבון הלבנים... הם ילכו וקששו להם תבן, ואת מתכנת הלבנים... השימו עליהם, לא תגרעו מסבן", היו באין הנוגשים ומרביץ את הלבנים ונמצאו חסרות, היו מכין הנוגשים את השוטרים שנאמר: "ויוכו שוטרי בני ישראל" וחיו השוטרים מוכים על יתר העם (= בגלל העם) ולא היו מוסרין אותם בידי הנוגשים (פירוש המהרז"ו: שלא גלו שוטרי ישראל לנוגשיט, מי הם שלא השליטו מתכנת הלבנים, כי כל שוטר היה מסונה למשל על עשרת אנשים, אשר כל איש היה צריך לעשות מאה לבנים והיה הנוגש תובע סתשומר אלף לבנים שהיה לו להעמיד, ואם היה מגלה לנוגש, שזה לא העמיד המאה שלו, היה הנוגש מענישו) והיו השוטרים אומרים: "מוטב לנו ללקות ואל יכחל יתר העם".

מה הקשי בפסוקנו שרצה רש"י לישב בדבריו דלעיל?

ג. אופים של הנשיאים...

השוה לדברי המדרש דלעיל את דברי המדרש הבאים:

במדבר רבה ז' י"ט:

"ויקריבו נשיאי ישראל". למה בזדרזו הנשיאים לבוא ולהקריב תחילה ובמלאכת המשכן נתעצלו ולא הביאו אלא אבני שהם ואבני מלואים באחרונה? לפי שבשעה שאמר משה (ל"ה ח') "כל נדיב לב יביאה אה תרומת ה'" ולא אמר לנשיאים, היה רע בעיניהם על שלא אמר להם להביא. אמרו: "יביאו העם מה שיביאו, ומה שיחסר במלא אבחנו". שמחו כל ישראל במלאכת המשכן והביאו בשמחה כל נדבה ובזריזות. ראה מה כרוב: (שמות ל"ה כ"ב) "ויבואו האנשים על הנשים", שהיו דוחקים זה על זה ובאים, אנשים ונשים בערבוביה. ולשני בקרים הביאו כל הנדבה, שנאמר (ל"ו ג') "והם הביאו אליו עוד בבקר, בבקר". וכתיב (ל"ו ז'): "והמלאכה היתה דים". לאחר שני ימים בקשו הנשיאים להביא נדבתם ולא יכלו, שכבר צות משה: (ל"ו ו') "ויעבירו קול במחנה לאמור: איש איש אל יעשו עוד מלאכה". והיו הנשיאים מצירים על שלא זכו בנדבת המשכן. אמרו: "וואיל ולא זכינו בנדבת המשכן".

(בשא) נתן בבגדי כהן גדול. שב' (ל"ה כ"ז) "והנשיאים הביאו את אבני השהם..." אמר הקב"ה: "בני שנדרדדו - יכתב שהביאו והותר (ל"ז ז'), והנשיאים שהתעצלו - יחסר אות אחת משמם, שכן כתיב "והנשאם" חסר יו"ד". כיון שנשמר המשכן, הקדימו והביאו קרבן בזריזות.

וגתפרשו דברים אלה יפה בפרושו של ר' שמסון רפאל הירש (תרגום מגרמנית ע"י אבי מורי ז"ל):

... הנשיאים חשבו את הקריאה להתנדבות כל העם לפגיעה בכבוד מעלתם, ובצפיתם שהרומת העם לא תספיק ואז יפל בגורלם כבוד השלמת החסר, לא מהרו להשתתף בהתנדב עם. ואולם זריזות העם הכזיבה את חשבונם, עד שיצא שנשאר להם רק להביא את אבני השהם וכו' לבגדי הכהן הגדול.

העם דעה שני המודשים האלה (במדבר רבה ט"ו ובמדבר רבה ז') השונים זה מזה בהערכת הנשיאים סווארם זה את זה או יש לישבם?

xx ד. ב' הם נשיאי המדות, הם העומדים על הפקודים.

השוה דברי רש"י לפסוקנו שהובאו בשאלה א לדבריו הבאים:

בראשית ל"ג ט"ז ד"ה וישב ביום ההוא עשו לדרך שעירה.

עשו לבדו; וארבע מאות איש שהלכו עמו בשמטו מאצלו אחד אחד, והיכן פרע להם הקב"ה? בימי דוד שג' (ספואל א' ל' י"ז): "ויכם דוד... ולא נמלט מהם איש כי אם ארבע מאות איש בער אשר רכבו על הגמלים וינוסו".

שמות ב' י"ג ד"ה שני אנשים עבריים:

דתן ואבירם - הם שהחירו מן הסו.

ד' י"ט ד"ה כי מתו כל האנשים

מי הם? דתן ואבירם. היום היו, אלא שיצרו סוכסיהם והעני חשוב כמת.

ד' כ' ד"ה על החמור

חמור המיוחד. הוא החמור שהבש אברהם לעקבה לצחק והוא שעתיד מלך המשיח להגלות עליו, שבאמר (זכריה ט') "עזי ורוכבי על החמור".

מהם הרעיון המשותף בכל המקומות האלה ברש"י ומה כוונת הד"ל ב"זהו י"ס" אלה?

לזהו המוזר של שלשת החמורים

ע"י דברי האבדנאל וצקות יצחק גליון וירא-תש"ח.

ה. שאלות ברש"י

1. ט"ו ד"ה פר אחד: מיוחד בעורו. הרא"ם פירש דברי רש"י אלה: שלא מצונו בכום טקום שיכוננו בפר או באיל או בכשב. מלת "אחד" אלא כמלאחריו פרים או אילים או כבשים יותב מאז, דסתם פר - אחד... השתא זכתיב "אחד" אינו אלא לדרשה - שיהיה מיוחד בעורו.

גור ארית (אחרי הביאו את פרושו הוא לדברי רש"י)... והוא"ם הלך דרך זר...

(א) הסבר מהי זרותו של פרוש הרא"ם?
(ב) אם לא נקבל את דברי הרא"ם, מהו איפוא הקשי בפסוק שגרם לרש"י לפרש מה שפירש?

2. כ"א ד"ה פר אחד: כנגד אברהם שב' בו (בר' י"ח) "ויקח את האיל". ד"ה כבש אחד: כנגד יעקב...

בעל דברי דוד מקשה: ולמה לא הביא רש"י דרש זה גבי יהודה? (קרבו בחשוך בן עמינדב, כלומר למה לא הביא בפ' ט"ו, במקומו הראשון בפרק?)

xx נסה לישב קושייתו.

לשאלה א קרא חשובה מפורטת מאד: שאול לוסטיג: "קרבות הנשיאים... לפי במדבר רבה" "שמעתין" חוברת אדר תשכ"ז עמודים 24-5.